

Utdrag av et foredrag for
«Rostads Venner» på Rostad 8. sept. 2007 (Red.)

Dramaet som aldri tok slutt
Fra Stockholm 1888
til Inderøy 1946
Fortellingen om frøken Ebba Astrup

Av O. Henrik Akeleye Braastad ¹

*Braastad holdt talen ved
100-årsmarkeringen av
professor Meyers oppførelse
av mausoleet på Rostad.*

Ebba Mortine Marie Augusta Astrup fødes i 1863. I Barcelona, der faren, Hans Rasmus Astrup, driver forretninger – store. Hans Rasmus, er fra Romsdalen. Moren, Augusta, er svensk, født Lindqvist. Fra vanlige svenske kår, men overmåte vakker. Ett år gammel er Ebba når familien 1864 flytter til Sverige.

Faren etablerer stor virksomhet og fremstår som en skogsindustriell entreprenør i sin tid, i Älvkarleby og i Skutskär ved Dalaälvens utløp gjøres store moderne industri- og transportanlegg, samfunnsbyggeri er det.

Det kjøpes og selges skog i et format som synes på Europakartet.

I Stockholm vokser Ebba opp, som svensk, og i 1880 konfirmeres hun i Adolf

Fredriks kyrka i Stockholm. Hun oppdras – kostskole i Lausanne - og gjør dannelsesreiser i Europa: London, Vichy, Nantes.

Helt fra starten av er Astrupbarna oppdratt til nøysomhet, sparsomhet, beskjedenhet. Grøt + melk, varm på kvelden, kald dagen etterpå. Lille Ebba og småsøsken er for seg selv, de er inne hos foreldrene en gang om dagen - etter middagen. Men, senere, de rider i Stockholm, maler -.

Ebba Astrup er altså sin fars første barn. Fra hennes tidligste år skriver de til hverandre, faren og hans eldste barn og datter. Han deler alle sine mest personlige forhold, tvil, tro, problemer og utfordringer med henne, sine forretningshemmelighet, storpolitiske overveielser, referater fra de innerste politiske gemakker - helt fra hennes unge år og hele tiden fremover. Den som leser brevene i dag og korrigerer for erkjennelsen av hvordan relasjoner mellom barn og foreldre var annerledes for drøye hundre år tilbake må undres - veldig - over åpenheten og nærheten mellom de to.

Faren vil at også kvinner skal ha utdanning, yrke, de skal ha et bergnings-

¹. O. Henrik Akeleye Braastad har sin yrkeskarriere i nasjonal forskningsøkonomi og forskningspolitikk, men har i de senere år levert bidrag fra nordisk litteraturhistorie. Braastad er tildelt den svenske Gustav Frødingmedaljen (2007). Han har også foredrag om Ebba Astrup bl.a. ved Vitenskapsakademiets 150-årsjubileum

motiv for sin lesning, leve økonomisk. Venstremannen Astrup er for kvinnelig stemmerett – Ebba selv er mer tvilende!

Hans Rasmus Astrup tømmer selv sitt vaskevann i toalettbøtten, vil ikke at kvinnene skal gjøre det.

Møter Ole Richter

Nå er det at en ung pike møter en eldre jurist og politiker:

I 1881 er Ebba Astrup i London, hun er nå 18 år og der, hos generalkonsulen, møter senere statsminister Ole Richter for første gang.

«Han är ej endast en perfekt gentleman, men även en betydande personlighet», skriver hun hjem til faren i Stockholm. Hun deltar nå på nyttårsballet i generalkonsul Richters residens.

Som hun er blitt 20 år, i 1883, har familien Astrup flyttet til Drottninggatan 90, midt i Stockholm. - Astrups har fast plass i Jacobs kyrka. Og her, i hjemmet litt senere, er det da hun igjen treffer farens politiske frende i partiet Venstre, nå statsminister Ole Jørgensen Richter.

Ebba er interessert i kunst, musikk, litteratur. Myndig og selvstendig er hun og beleven fra oppdragende omgang. Hun har et følsomt temperament, men har også evnen til å ta inn over seg andres problemer.

Hun har medlidenhet med Richters familiesituasjon, hans syke, engelske hustru, politisk strid, offentlig kritikk. Hans til tider isolasjon, sykелighet, nervøsitet.

Fra deres første møte husker hun hans distingverte ytre. Vakker var han fortsatt da, lite preget av livet, hans vennlighet og humanitet i menneskelig omgang, hans evner og kunnskaper.

Men nå, som det braket innad i regjeringen? - I regjeringssmøtene trakk han krampaktig i kroppen, han kunne se fortvilet ut i ansiktet, forteller regjeringskollegene. Han behøver henne som sin støtte. Og hun ville hjelpe ham.

Det er om dette forholdet Bjørnson gir et overmåte innsiktsfullt portrett i «Paul Lange og Tora Parsberg», han må ha vært helt på innsiden av deres mest intime mellompersonlige forhold i denne stridstid. Gå hjem og finne frem igjen Bjørnsons drama som også er en intim fortelling om deres indre samliv.

Exellensen Ole Richter.

Richters vei – oppover og fremover

Odelsarvingen fra Inderøy er født i 20-årene, utdannet som jurist. Han er i England for jusstudier i 50-årene, er senere jurist i Orkanger, Trondheim, generalkonsul, også journalist og pressemann nordenfjells. Blir så stortingsrepresentant i Kristiania og 1884 norsk statsminister ved statsrådsavdelingen i Stockholm.

Richter lever tilbake i Norge et stort liv som stortingsmann, hjemme på et opprustet Rostad, som den fineste, elskverdigste vert. Han er ytterst korrekt med etikette. I Kristiania er hans selskaper ekstraordinært fornemme, overflødige – og altfor kostbare. Det er en beleven verdensmann som sjarmerer gjestene, hans taler er beundret viden om. Han elsker fest og glade mennesker.

Og Ole Richter er en meget vakker mann, med et staselig og regelmessig ansikt. Han er strebersk og ærekjær, men samtidig nærtakende, ømskinnet. Han er et følelsesmenneske, labil, nervøs og med dårlige familieforhold.

Han skriver til sin engelskfødte hustru:

«I ditt nærvær kan ikke noe av det gode i meg bestå og gro.....»

De er barnløse, det er store friksjoner imellom dem. Hun klager, er sykelig. Statsministerens hustru dør i Stockholm i 1885. I 1886 får Richter ved Kongelig resolusjon rett til å oppføre et mausoleum på sin gård, Rostad på Inderøy. Men nå er han alene, 55 år gammel.

Allerede straks som Richters hustru er gått bort, i oktober 1885, kommer den unge piken og statsministeren overens om å holde sammen. Hun er 22, han 56, 34 år eldre enn henne. Ja, han er to år eldre enn hennes far!

I 1887 blir HansRasmus Astrup statsråd for offentlige arbeider og medlem

*Verdens-Richter:
Oppover, fremover...*

av den norske statsrådsavdelingen i Stockholm og flytter inn i Ministerhotellet, og nå er Ebba og Ole Richter under samme tak. 1888, på våren: De inngår en hemmelig forlovelse i Kristiania 14. mars, planlegger nytt liv – han skal bli ambassadør i London, Oscar II har lovet. Richter vil organisere et hemmelig bryllup i Stockholm og da.

Hun, nei hun vil vente til de kan gjøre det i Kristiania, i farens, Hans Rasmus Astrups nyoppførte palass på Drammensveien.

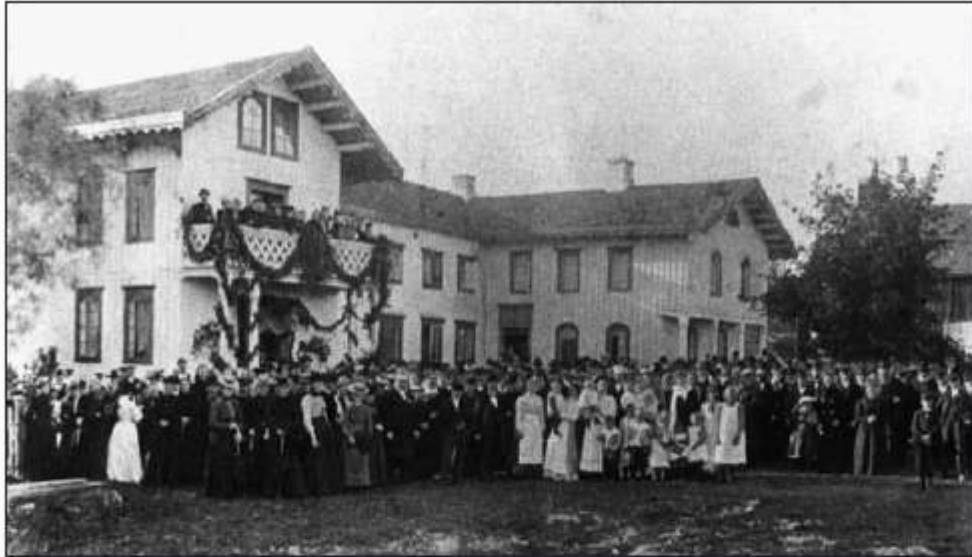
Selvmordet - og den ulovelige begravelsen

Bjørnstjerne Bjørnson har først i en tale og så i VG noen dager senere påstått at Richter i et tidligere fortrolig brev til ham hadde tilkjennegjort at statsministeren Johan Sverdrup hadde løyet om sin kjennedom om en kontroversiell underhåndsavtale mellom Kongen og den norske- og svenske regjeringen om Norges rett til likeverdig innflytelse i utenrikssaker og til også en norskfødt utenriksminister i unionen. Dette var en av unionsstridens aller heteste temaer Richter har med Bjørnsons offentlighet i saken uttillatelig brutt diskresjonen innad mellom regjeringens medlemmer og på det alvorligste skadet Johan Sverdrups politiske anseelse i Norge.

Etter Bjørnstjerne Bjørnsons oppspill hadde en rystet Richter uttalt at «dette er mord - B.B. har myrdet meg på min egen fødselsdag».

Stockholm, Blasieholmen. Ministerhotellet til venstre for Nationalmuseum.

Den ulovlige begravelsen på Rostad. Svart med folk...

15de juni: Richter har uteblitt til frokost. Trolig ikke så lenge etter at klokken har passert 10 er Richters søster blitt så bekymret at hun går opp til statsministerkontoret i Ministerhotellet i Stockholm. Julie Richter finner broren død. Alene i sin siste tunge stund skjøt han seg gjennom munnen og døde momentant da skuddet gikk ut igjennom venstre tinning, står det i avisene dagen etter.

Kong Oscar II var ikke i tvil om hvem som hadde hovedansvaret:

«Den som på sitt samvete har, och till sitt livs slut måste bära, skulden för Ole Richters mord, det är Björnstjerne Björnson, han och ingen annan! Han står skyldig inför Gud, og skall och stå skyldig inför historien!», mente kongen.

Richters kiste går fra Stockholm til Norge den 22de juli, videre fra Trondheim til Inderøy med dampskipet «Levanger». Om bord var far og datter Astrup, professor W. C. Brøgger, statsråd Sofus Arctander. «Det var dyster stemning i det lille følget», skriver «Dagsposten».

Mann gikk av huse ved begravelsen, den store gårdsplassen på Rostad var svart av folk, forteller avisen. Rundt 1000-1500 personer deltar i begravelsen og ved jordfestelsen i gravhaugen på Rostad på nord-trønderske Inderøy den 27de juli. Det er 200-300 kranser.

Tilstede er en 25 år gammel svensktalende pike, forloveden Ebba Astrup. Det

er for første gang hun er der, på Rostad, hans familiegård. Hun har reist med dit mot sin fars vilje. Hun overværer begravelsen fra et vindu, til tider halvt skjult bak gardinen. Hun har tårer i øynene, men er rank og behersket.

Arctander talte. Brøgger medvirket til talen, han hadde laget mange taleutkast. «En av Norges beste sønner har gått bort», sa Arctander.

Kisten plasseres inne i mausoleet. Hele den mektige sørgeskaren defilerer forbi. Verken Sverdrupregjeringen og Stortinget var offisielt representert ved begravelsen. Kong Oscar II så seg heller ikke i stand til å sende en siste blomsterhilsen til sin norske statsminister i Stockholm gjennom nesten fire år.

Det går ut en instruks om at offentlige tjenestemenn bør utebli. Statsministerens begravelse skjer i fravær av så vel amtmann som sorenskriver, fogd, lensmann.

Arctander er glad regjeringen var borte, så den ikke skulle «tilsvine høytiden», ja, Arctander og Brøgger har aksjonert på forhånd for å hindre at regjeringen fikk ordet i begravelsen. Brøgger opptre ved begravelsen som Ebbas far i sorgen, hun orket ikke da snakke med faren om dette.

Richter har trosset skaperverket og Gud ved selv å ta det liv han har fått seg gitt. Lovens forbud mot jordpåkastelse og likpreken ved begravelse av selvmordere varte helt fram til henholdsvis 1898 og 1904.

Men sogneprest Albert Lange forretter og holder en stor tale. «Døm ikke, det skal Gud gjøre», sier Lange. Biskop Laache i Nidaros spør umiddelbart etter begravelsen om Langes «opptreden».

«Dette har bedrøvet Mange og givet Vantroen Anledning...», skriver Nidarosbispens. «Sognepresten burde helst ingen tale holdt, En kiste med Liget af en Mand som efter overlæg selv har endt sitt Liv, men hvorpaa Man dog har sat Verset; «Jeg ved mig en Søvn i Jesu navn», burde helst ha bragt Guds Ords tjener til Taushed».

Etter en omfattende korrespondanse prest, prost, biskop konkluderer Lange: «Det lader til å være en meget bedrøvelig sak, «jeg har bedrøvet biskopen og biskopen har sandelig bedrøvet meg; og hvem av oss i denne sak har bedrøvet Gud mest, derom får Han dømme, - for derom bliver biskopen og jeg ikke enige».

Ebba er i stor sorg

Hun er ved Molde, på farens Kviltorp, ved Richters selvmord. Richter har villet ha henne hos seg i Stockholm straks etter avskjedigelsen i slutten av mai, men hennes foreldre har begge sagt nei. Hun skal senere gjentatt ha sagt til flere at hadde hun fått reise til Stockholm, ja så hadde det ikke gått slik med Richter.

Brøgger er nærmest umiddelbart i selvmordsrommet, selv om dette er offisielt plombert. Han rasker med seg viktige personlige eiendeler og dokumenter – fortrolige brev mellom Kongen og statsministeren, det skal gå år før Brøgger gir dem tilbake til majesteten! Han inventerer Richters personligste eiendeler. Sørges for å få forseglet kisten før Ebba ankommer, hun skal ikke se sin forlovede som legemet faller sammen.

Brøgger følger med i obduksjonen, Richter har skutt seg med et mindre håndvåpen og i motsetning til hva avisene forteller har kulen ikke gått ut av hodet, en liten kule kan hentes ut bak kraniet -.

I et 18 siders brev til Astrup- og Brøggervennen statsråd Arctander forteller Brøgger detaljert om selvmordet. Waldemar Brøgger tror – helt sikkert – at forholdet til Ebba har vært avgjørende for selvmordet. Med Ebba ville Richter stifte familie på ny, få barn, livsarvinger. Men Richters økonomi var utslitt, han var mistenkt for å forholde seg til kvinner etter deres formue, uten statsministerembetet og Kongens velvilje tillot ikke hans ære ham etter avskjedigelsen å fri til Astrups rike datter. – Bjørnson går på bunnen av dette i «Paul Lange og Tora Parsberg».

Men Ebba – forteller hun senere – har nå, 26 år gammel, bestemt seg for at hun ikke skulle gifte seg, men være trofast mot ham. Det skulle være i grenseløs beundring og svermerisk kjærlighet for resten av livet.

Etter selvmordet – og den ukjente historien

Hun vil allerede nå 1888 at faren skal kjøpe Rostad. Han vil ikke. Hun reiser til farens Svanviken ved Eide på Møre. 1889-1891 fortsetter hun korrespondansen med Brøgger, forteller om sin bestående uløselige sorg –

«...jag måste bli bättre eller icke leva.»

Julen 1891 er hun på Rostad, hun skriver til Brøgger:

«Här stannar vägen och jag vill inte heller längre

– jag vet inte något mer än detta.»

Ebba fortsetter i farens kjølvann sine omstreifer- og omsorgsprosjekter, på det veldige Meråker Bruk. Hun gir ungdommen den første skolen, bøker til skolebiblioteket. Orgel. Innhalasjonsapparat skaffes i tuberkulosestider.

Fra Meråker minnes hun som en høy staselig dame - med en dronnings gang.

På Rostad, senere, kalles hun «Astruppa». Av omstreiferbarna kalles hun «Oppa» – og det ble skrevet på melkekrusene til barna. Men barna i nabolaget stryker respektfullt luen når «Astruppa» stiger ut av karjolen.

1998 kommer Bjørnsons drama om Paul Lange og Tora Parsberg og det trykkes som bok.

Den 5te november 1898 skriver hun fra Svanviken til den store BB:

*«Til Bjørnstjerne Bjørnson,
«Jeg har ikke læst deres bog, men aviserne
bringer referater som sårer dybt. De bringer
Deres pæn til en grusom gjerning –»*

Samme dag til sogneprest Thorvald Klaveness, kjent geistlig den gang, medstifter av «Kirke og Kultur»:

*«Det er Bjørnsons nye bog i sin raa hensynsløshet
som gjør mig saa fortvilet. Har han rett til å om-
danne og fremstille saa som det passer ham?
– at bruge hvilke midler som helst
– bare til sitt eget øiemed?
Findes der ingen grænser?
Og har mennesker ret at tage mod.
Denne bog som et andet stykke «kunstverk» – til at nyde medmenneskers
sjelevaler, sorg og jammer som kunstverker - - ?
Det er for umenneskelig grusomt.»*

Ebba vil...

Så hun noen gang Bjørnsons stykke? Da stykket ble oppført på Trøndelag teater 1939, ble hun av teatersjef Gleditsch invitert til å overvære forestillingen. Hun avsa. Hun skriver senere fra sin kommende manns gård i Verdalen flittig brev med sin blyant, på sitt «svorsk». Frimerkekjøp, jentene skulle handle frimerker på Øra: «Men husk! Ikke et eneste ett med motiv av Bjørnson», sier hun, «Nei, han er jeg ikke noe glad i. Han burde ikke skrive om levende mennesker».

Til Rostad Gård

1892 er statsministerens bo gjort opp, en nevø av statsministeren kjøper Rostad gård. 1898, faren dør. En nordenfjellsk komité for omstreiferomsorg kjøper Rostad. Kjøpet finansieres ved at Ebba gjennom at Astrupfamiliens Svanviken Bruk kjøper Rostads besetning og redskaper.

Og nå, nå blir Ebba bestyrerinnen på Ole Richters familiegård!

Hvordan fremstår bestyrerinnen? En dansk kvinne, Signe Okkels, lærer ved Eidsvoll folkehøyskole 1911 der Ebba var elev, og erstatter for Ebba Astrup på Rostad 1912-1917, skriver:

«Frk Astrup var egentlig ikke vakker --- rødgyldent hår og krommet nese,

«Mor Rostad»

men allikevel strålende å se på. Hennes holdning var som en dronnings når hun kom en i møte. Mor Rostad var festlig, arbeidsom og var flink til å sette noe i gang (sic) og gikk alltid foran i arbeidet. Hennes vilje var sterk og enerådende på Rostad, og hennes unge medhjelpere kunne nok kjenne seg kuert»

Farens venner er engstelige: «Gå ikke i kloster i mausoleet der oppe», skriver familievennen Sofus Arctander til henne.

I 1906 får Ebba Osloarkitekten Johan Meyer, som mange av dere vil kjenne som kartlegger og beskytter av norske fortidsminner, til å forskjønne Richters gravhaug. Det får en gresk tempelinnang med Richters navn på en støpt dør, det bygges et klassisistisk inngangstempel båret av joniske søyler og

symbolmettede omvendte fakler inn mot gravhaugen. Den danske kvinnen beretter fra sin tid på Rostad:

«Ved Richter grav i parken talte barna ganske stille og de store barna kunne hysje på de små og si: Der ligger Mor Rostad sin venn.»

Ebba med den yngste søsteren donerer sin fars hjem, Drammensveien 78 i Kristiania – hovedstadens flotteste hjem – til Vitenskapsakademiet. Men Ebba beholder et feste i Vitenskapsakademiet: I Tårnet!

Frøknene Astrups formelle gavebrev til Vitenskapsakademiet i Drammensveien er skrevet av Ebba på Rostad 21.mars 1910. I brevet heter det at

«I loftsetagen (taarnet) forbeholder frøkerne Ebba og Elisabeth Astrup sig ret til at mot en lav leie at bebo en liten bekvemmelighet så lenge de måtte ønske».

Ebba reiser nå i årene som kommer av og til ned til Kristiania, først fra Inderøya, senere fra Verdalen.

«Mor Rostad» følger opp Rostadbarna som er havnet sydpå. Hun har 20 barn

i Kristiania, sier hun. Ebba kjøpte purre, serverte grønnsaker - appelsiner - under selskaper i Tårnrommet, der nå «Centre for Advanced Study» (CAS) holder til. Kostbart og ekstravagant er det i de tider. - Hun deler aldri appelsinene opp, kolossalt dyre var de den gangen – intet skal gå til spille!

Hun tar ungdommene med på teater, lager kulturaftener i hovedstaden for omstreiferbarn på opptur - eller nedtur.

Folket i tårnleiligheten har omgang med vaktmesterfamilien i Vitenskapsakademiet, i den separate fløyen, vinkelrett i vest. – De bader hos vaktmesteren.

De får spise smørbrød som er til overs etter selskapene i Vitenskapsakademiet. Foran vinduene mot Frognerkilen får Ebba montert skamler, slik at de minste barna skal nå opp og nyte utsynet.

Ebba beholder den ene leiligheten lenge, med lav leie. Den brukes utover i 20-årene, kanskje til hun når seksti års alder – kanskje litt lengre. Kanskje er det over en periode av ca 15 år, kanskje inntil Sigurd Hoel og hans kvinner flytter inn.

Ebba og Sofus Eggen: En pakt

Et ekteskap – en pakt.

Ebba Astrup skulle gjennom sin oppdragelse læres til ikke bli forfengelig. Damene i hennes oppvekst fortalte henne at hun var stygg. Hele sitt liv nekter hun bestemt, hårdnakket og demonstrativt å la seg fotograferes! På de få bildene ser vi at hun likesom skygger. Hun blir en gang oppbudt av kronprinsen ved et ball - men hun nekter. Hun mente at han gjorde det av plikt. At Kronprinsen ikke hadde interesse av å danse med henne. Hun avbøyde altså, men så ble hun beordret av faren.

I 1918 er altså Ebba blitt 55. Hun forteller mange år senere:

«Da jeg var blitt så gammel at jeg ikke var kvinne, syntes jeg ikke jeg behøvde være trofast mot Ole Richter lenger. Da bestemte jeg meg for å gifte meg. Jeg satte opp en liste over menn som jeg kunne tenke meg.»

I 1912 kommer en ung, flink gårdsbestyrer til Ebbas Rostad, en stilig, ordentlig og pålitelig kar. Tre menn sto på giftelisten, gårdsbestyreren Gustav Sofus Eggen sto først. Ebba fridde og de drar i 1918 til Stiklestad kirke. Hun er nå 55 år, han er 11 år yngre enn henne (!).

Han har vært gift tidligere, i et kort ekteskap, der hustruen tidlig har gått bort. Sofus er stille, velmenende, meget pen og staselig som voksen mann og han var ordentlig, konservativ, en forsiktig og praktisk bonde.

Ebba synes i hovedsak å være den bestemmende, kanskje - sannsynligvis – dirigerende. De har sine runder. Hun forsøkte å oppdra Sofus. Drikke kaffe av skåla, går ikke. Ebba ville flagge 1ste mai, Sofus tar ned flaggstangen. Hun går alene på foredrag med Martin Tranmæl på Øra, men hun synes det mest er floskler. Det er litt mitt og ditt imellom de to voksne, men finurlig får de det til.

Ebba Astrup var sterkt prinsipiell

Ebba flytter altså til Verdalen, til hans store Fæby gård og her blir de boende sammen - i 26 år. I bygda er hun respektert – og med respekt. Hun fremstår litt på avstand, som litt uvanlig og utenfor den sedvanlige bygdeomgangen – har lite omgang med bygdemiljøet. Hun er ganske sparsom, Sanitetsforeningen er en arena. Hun abonnerer på franske, engelske og svenske tidsskrifter.

Ebba kler seg litt uvanlig, syr om klær fra velmaktstider i den store verden, hun er synlig i tøyet, ofte med et hvitt sjal over skuldrene når hun skal være fin.

Over sengen sin har hun selv brodert et vers.

*«Døm andre skånsomt
Strengere deg selv
Og ingen, ingen, ingen
Du fordømme
Thi livet er en mektig
Stridbar elv
Og ikke alle like godt kan svømme!»*

Med blyant skriver hun sine brev og poster dem, ofte til Rostad og til Sverige. Ebba regnet Sverige som sitt fedreland. For folket på Fæby leser hun Selma Lagerlöf og Gösta Berlings saga. Hun skriver mange brev, med blyant. Brevene hennes handler for det meste om Rostad. Hun vil ikke ha frimerker med den norske løve – «det skabba dyret», sier hun. Fra faren har hun arvet fiendtlighet mot valget av det nye riksvåpenet.

Ebba Astrup Eggen har mange abonnerement: Utenrikspolitiske magasiner,

franske blader, hun er interessert i rheinlandsänger. Hun er munter, slagferdig, knitrende vittig. Hun er usentimental, praktisk, realistisk. - Hun er opptatt av orden i fjøset og på kjøkkenet. En sterk kvinne. Og – herom er erindringen unisont entydig - hun fører seg nydelig. Som en dronning. Hun har blå øyne, lyserødt hår. Huden er lys. Hustruen og gårdsfruen i Verdalen, og nå fra seksti og oppover, går i lyse klær, uvanlig da. Perlegrått, beige er det. Hun skjuler figuren, går med skjørt til ankelen. Stanglorgnnett, hengende til brystet. Håret er oppsatt, med knute høyest oppe på hodet. Flat hatt, ofte med slør.

Alltid sitter det en brosjé i frakkeforkledet, hva kan den være?

Hun liker frie folk, Hun er også i kontakt med akademiet, omfattende korrespondanse med huset der, nå og da er hun i Oslo i disse årene, men nedtrappende.

Stivt er det ved middagsbordet på Fæby, sølvbestikk, det beste porselen, under tiden med litt småskall i kantene. Ebba er forsiktig med penger.

Hun blir 70 år, hun har vondt i det ene benet. Senere blir hun nå litt glemsk.

«Ebba var sterkt prinsipiell», skriver en ung niese av Sofus som bor to år på Fæby sammen med dem. I dette er antakelig svært mye sagt.

Ringens slutt

Fra Verdalen følger hun med i virksomheten på Inderøya. Til Ole Richters nevø klager hun: «Gravkammeret av tegel, hvelvet over Richters og hans hustrus balsamerte legemer forfaller, tegelstenen trekker til seg fuktighet og tørker ut gresset på gravhaugen. Jeg har lasset på med matjord – det hjelper ikke i tørkesomme», skriver hun. Og i brev til Jørgen Richter Salvesen skriver hun:

«Å så vil jeg så gjerne få tillatelse til at min aske blir begravet på baksiden over tempelet, bare med en flat sten i jordsmonnet som ikke blir synlig på sommeren engang – «Ebba Astrup – Mor Rostad».

Vil De ha noe imot det?

Rostad er mitt livs brennpunkt, der er jeg hjemme.»

Begravelsen

Ebba dør den 13. oktober 1944, av hjerneblødning, nå 81 år gammel.

18de oktober synges hun ut på Fæby, pastor Øystein Hovden taler ved høytiden i hjemmet. 26. oktober, hun blir båret ut av naboer og pårørende. Krans fra Verdalen Sanitetsforening. Det går til jernbanen og toget til Trondheim. Mange lokale personer er møtt frem. Broren, oberst Ebbe Astrup er kommet fra Oslo. 27de er det bisettelse i kapellet på Tilfredshet Kirkegård i Trondheim.

Pastor Pharo hilser fra nasjonal misjon for heimløse. Fru Galtvik fra Frosta

Ærfærede Frøken Ebba Astrup!

Bestyrelsen for Videnskabselskabet i Christiania ønsker gennem denne sin ærbødige henvendelse at udtale for Dem selskabets højagteligesfulde varme og dybt erkjendtlige tak for den betydelige gave, hvorved De sammen med Deres søster har sat det istand til at give Deres forældres anseelige og landskjendte bolig til et hjem og arnested for norsk videnskab.

Som Deres far, statsraad Hans Rasmus Astrup, var en for alle gode indsatser i fædrelandets fremgang og folkets arbejde levende interesseret og offervillig deltager i vort offentlig-nationale liv, saa har De, frøken Astrup, besjælet af den samme aand, videre virkeliggjort hans ideale syn.

Christiania Videnskabselskab har allerede høstet stort gavn af gaven.

Opfordret ved Deres og Deres søsters foregang har en lang række andre norske mænd og kvinder sluttet sig til bestræbelserne for at sikre det paa landets videnskabelige arbejdsomraade samlende og ledende samfund et for dets fremmed og udvikling velshikket eget hus. Først gennem besiddelsen af et saadant vil Videnskabselskabet fuldt ud kunne virke saavel i de ydre former som under de indre vilkaar, der jævnsfyller det med nabolandenes og det øvrige Europas videnskabelige akademier.

Taknemlig erkjendelse af, at denne for selskabet saa betydningsfulde opnaaelse ikke i en overskuelig fremtid vilde være bleven realiseret uden det af Dem fagne, virksomme og til maalet førende initiativ, beder Videnskabselskabets bestyrelse Dem at være forvigset om, dets nye hus alfid for medlemmernes bevidsthed vil bevare mindet om den pietetsfølelse og den borgeraand, hvoraf gaven er udgaaet.

Christiania den 29 april 1910.

Takkeadressen.

takker, der tok Ebba aller først omstreiferbarna fatt. Kretssekretær Skjerven fra Rostad barneheim taler og skolestyrer Sakshaug hilser fra Inderøy.

Mest er det misjonen som er tilstede ved kremasjonen.

«Hun kalte seg alltid «Mor Rostad» selv – var Mor, fulgte opp så lenge barna levde», sier pastor Pharo, «Til det avsidsligende Rostad kom hun kun av kjærligheten», sier han.

Jeg har for anledningen gjennomgått hilsener og takkeadresser ved Ebba Astrups begravelse, men har ikke lyktes å finne noen fra Det Norske Videnskaps-Akademi. Imidlertid, idet Ebbas eiendeler har forlatt Trøndelagen, etter testamente havnet hos familien Astrup sydpå, blir det på Fæby Gård i Verdalen ensomt og bortlagt værende igjen en innfoldet takkeadresse fra akademiet. I formatet A3, en skinnmappe inngravert gullskrift som omslag. Og inne i denne et sirlig utformet takkebrev, kunstnerisk utformet i snirkende tekst, signert akademiets styremedlemmer i april 1911. Om man myser med øynene mot den tungtydede «roman»- kalligrafien kan man lese:

«Bestyrelsen for Videnskabsselskabet i Christiania ønsker gennem denne sin erbødige henvendelse at udtale for Dem selskabets Høiagtelsesfulde, varme og dybt, erkjendtlige tak for den betydelige gave, hvorved De sammen med Deres søster har sat det istand til at vie Deres forældres anseelige og landskjendte bolig til et hjem og arnested for norsk videnskab..... I taknemlig erkjendelse af, at denne for selskabet saa betydningsfulde oppnaalese ikke i overskuelig fremtid vilde være bleven realiseret uden det af Dem tagne, virksomme og til formålet førende initiativ, beder Videskabsselskabets bestyrelse Dem være forvisset om, dets nye hus altid for medlemmerne bevidsthed vil bevare mindet om den pietetsfølelse og den borgeraand, hvorved gaven er udgaaet.»

Den lovstridige jordfestelsen

Krigen er snart slutt. Telen går, fredsvåren 1945 kommer. Men i enda halvannet år skal Ebbas urne stå oppe på mørkeloftet på Fæby Gård i Verdalen. Hvorfor, hva er bestemt, hva kan og skal skje?

Ellen Sakshaug heter den gjenlevende ektemannen, Sofus Eggens første kone.

Som de gifter seg er Ellen alvorlig tuberkuløs. Sofus – odelsarving til en storgård i Verdalen - vet at han gifter seg med en dødsmerket kvinne! Og folket i bygda forferdes. Sofus blir enkemann (1911) etter fem års ekteskap med Ellen Sakshaug. Om deres kjærlighet kan vi bare spekulere. Var også dét en kontrakt

Richters hatt – og uniform.

mellom to sjeler, som Ebbas med Richters tyve år tidligere?

Ebba og Sofus har vurdert dette før de sammen gikk til kirken og inn i den ekteskapskontrakt som bl.a. betinget at de den ytterste dagen skulle vende tilbake til sin første - !

Den kongelige resolusjon fra 1886 om Richters private mausoleum på Røstad viser - etter at jeg nå har fått den gjennomgått av departementets kirkeavdeling - at Kongens tillatelse til det private gravstedet var begrenset til å gjelde ekteparet Richter. Lov av 1897 om Kirker og Kirkegaard § 35 sa også at «Udenfor Kirkegaard må ikke Begravelse finde Sted uden Kongens Tillatelse». I en oversikt over saker om tillatelse til private gravsteder hadde departementet i 1945 – 1946 tre saker. Ingen av disse gjelder nedsettelse av urnen med asken etter Ebba Astrup!

Men så, på sommeren 1946, drar tre menn innover langs Trondheims-fjor-

Sommeren 2008 ble Richters selvmordsrevolver gjenfunnet i mausoleet på Rostad. I mausoleet finnes altså Ebba Astrup og statsministeren, revolveren og kulen. Et bestående minne, historisk monument fra et mangfoldig nordisk drama om storpolitikk, ulykke og kjærlighet. (Foto: S. Kvistad)

den, fra Verdalen mot Inderøya, medbringende urnen med hennes stoft.

Det er Ebba Astrups suverene vilje - de tar saken i egen hånd! - Det er knapt på lyse dagen at det skjer. Det er Sofus, den gjenlevende maken, hans nevø Halvdan og historikeren Oddvar Grønli.

De setter spaden i gravhaugen. Men, som de skal sette ned urnen merker de en teknisk uregelmessighet. Urnen er plutselig destabilisert. Noe fremmed er kommet med under kremeringen, har smeltet inn i urnens vegg. Men nå er dette plutselig løsnet og falt av.

De tar det opp det fremmede legemet. Det er brosjen, brosjen hun selv hadde fått laget og som hadde innstøpt den kule med hvilken hennes forlovede Ole Jørgensen Richter hadde endt sitt eget liv på Blasieholmen ved Stockholms Strøm den 15de juni i 1888.

Hun har selv brakt den med seg helt frem til den ytterste dagen, hun hadde holdt fast på den i nå snart 60 år, så lenge hun hadde maktet og evnet det, til hun nå bare er støv.

Den yngste av de tre, Halfdan Eggen tar opp brosjen med kulen. Han legger den så ovenpå urnen. Og nå skyfler de jord ovenpå alt, fyller igjen. På toppen legger de så den lille navneplaten. Der står det inngravert: Ebba Astrup Eggen - «Mor Rostad» – 1863 -1944.

Jordfestelsen var mot statens lov, men med kjærlighetens rett.

Hun ligger over dem, mellom krypten og obeliskene, litt sjenert gjemmer hun seg på den siden av haugen som vender bort fra husene, tunet. Høysommerens gress skjuler nesten den lille navneplaten.

Der har hun lagt seg og sitt bevis på en utholdende kjærlighet som nok er større enn eventyrenes -. I 58 år har nå Ole Jørgensen Richter ligget der og ventet på henne, sin forlovede, Ebba Astrup, med sin engelskfødte hustru balsamert på sin høyre side. Her ligger hun nå, endelig, ovenpå, sammen med ham – om enn med «dem».

Det er 58 år etter selvmordet i Ministerhotellet på Blasieholmen i Stockholm, De er hjemme hos ham, de to. Sammen til slutt.

EYNNI IDRI

INDERØY

UTGITT AV
INDERØY MUSEUMS- OG HISTORIELAG

2008

Redaktør Svein Kvistad

Formgeving/trykk: Designtykk as